

délyi zsidóságot 11 városban kell összegyűjteni, ezek közül csak Nagyváradon létesítenek városon belüli gettót. A „gyűjtőtábor létesítésére alkalmas területtel” rendelkező további tíz város a következő volt: Kolozsvár, Szamosújvár, Dés, Szilágysomlyó, Szatmárnémeti, Nagybánya, Beszterce, Szászrégen, Marosvásárhely és Sepsiszentgyörgy.⁵

A gettóba tömörítés

A kormányrendelet és a két értekezleten közölt szóbeli utasítások értelmében a zsidók gettóba tömörítésével kapcsolatos összes intézkedés fő irányítója az adott helység vagy terület vezető államigazgatási tisztviselője volt. A hatályos magyar törvények szerint nagyobb és kisebb városok esetében ez a polgármestert, falusi területeken a főszolgabíró, jegyzőket jelentette. A zsidók összeszedését és gettóba szállítását közvetlenül a rendőri és csendőri szervek, valamint a városok hivatali apparátusa, többek között az egészségügyi szervek végezték.

A polgármestereket, akik a nekik alárendelt szervek vezetőivel együttműködve cselekedtek, nemcsak arra hatalmazták fel, hogy irányítsák és felügyeljék a gettóba tömörítési műveleteket, hanem arra is, hogy kijelöljék a gettók helyét, és ellenőrizzék a mentesítendő zsidókat. Nekik kellett gondoskodniuk a lényeges közszolgáltatásokról a gettóban.

Az észak-erdélyi gettóba tömörítési kampány tervezett kezdete, május 3-a előtt néhány nappal a nagyobb és kisebb városok különleges bizottságai ülést tartottak, hogy kijelöljék a gettók helyét, és biztosítsák a zsidók összegyűjtéséhez szükséges szállítóeszközöket. A bizottságok általában a polgármesterből, az alispánból és a helyi csendőrség és rendőrség vezetőjéből álltak. Noha csaknem mindenütt ugyanazt az eljárást követték, a gettóba tömörítés végrehajtásának szigorúsága, a gettó helye és a benne uralkodó körülmények az egyes polgármesterek és beosztottaik magatartásától függtek. Nagyváradon, Máramarosszigeten és Szatmárnémetiben például a gettót a szegényebb, főleg zsidók által lakott városrészekben hozták létre; másutt, például Kolozsváron, Marosvásárhelyen, Szászrégenben, Besztercén és Szilágysomlyón téglagyárakban állították fel a gettókat. A dési gettó a Bungur nevű erdőben volt, ahol néhány zsidót összetakolt barakkban helyeztek el, a többséget – a szabad ég alatt.

Május 2-án este, a gettósítás előestéjén a polgármesterek külön utasításokat adtak ki, amelyeket a joghatóságuk alá tartozó összes körzetben kifüggesztettek. A szöveg a rendelet irányelveit követte, ám városonként árnyalatnyi eltérésekkel. Jellegetes hirdetmény volt az, amelyet Gyapay László adott ki Nagyváradon: